

FEANTSA

**“Összetett problémák, összetett megoldások:
A hajléktalan emberek integrációja a foglalkoztatás által Magyarországon”**

2007. június 25.

Készült a hajléktalanellátó szervezetek FEANTSA kérdőívére adott válaszai alapján a
FEANTSA számára

Együttműködő szervezetek: BMSZKI, Humán Szolgáltató Központ, Magyar Vöröskereszt Miskolci Szervezete, Kaposvári Hajléktalangerőforrás Csoport, Támasz Alapítvány, ReFoMix Kht.

Összeállította: Bakos Péter
FEANTSA Elnökségi tag

FEANTSA is supported financially by the European Commission. The views expressed herein are those of the author(s) and the Commission is not responsible for any use that may be made of the information contained herein

Bevezetés

A foglalkoztatás és a foglalkoztatással kapcsolatos tevékenységek a társadalmi integráció fontos elemeit képezik. A munkahely hiánya vagy annak elvesztése gyakran az egyik olyan kiváltó tényező, amely a hajléktalansághoz vezet. Ugyanakkor a munka világába vagy foglalkoztatási tevékenységekbe történő (re)integráció fontos szerepet játszhat abban, hogy a hajléktalan személyt kivezzük a szegénységből és társadalmi kirekesztésből.

A foglalkoztatás segít a kapcsolati háló kialakításában, a tapasztalatszerzésben, a készségfejlesztésben, az önbecsülés kialakításában és az "anyagi függetlenség" felé való elindulásban. Pozitív hatással van az élet egyéb területeire is, például az egyén mentális jóllétére.

A hajléktalan emberek sok esetben a munkaerő piacról leginkább kiszorult emberek közé tartoznak. Összetett akadályokkal találkozhatnak a munkahelyhez jutás során. Ezek egyrészt személyi jellegű akadályok, mint például a munkatapasztalat hiánya, rossz mentális egészségi állapot vagy a kóros szerhasználat. Ezeken kívül számos strukturális akadály is létezik, mint például a megfelelő lakhatás, tömegközlekedés és a képzési lehetőségek hiánya, stb. Végül a hajléktalan emberek társadalmi akadályokkal is szembetalálják magukat, mint például a stigmatizáció, előítéletek és a rasszizmus.

Olyan minőségi szolgáltatásokra van szükség, amelyek holisztikus módon célozzák meg a foglalkoztatásuk útjában álló akadályokat, és a hajléktalan embereket segítik a foglalkoztatás és az azzal kapcsolatos tevékenységek felé irányulni. A hatékony megoldások nyújtása érdekében a hajléktalanoknak nyújtott foglalkoztatási ellátásoknak szoros kapcsolatban kell állniuk a lakhatási, képzési és egészségügyi ellátásokkal.

Ugyan sok hajléktalan akar dolgozni, nem áll mindegyikük készen arra, hogy a hagyományos munkaerőpiacon vagy a szociális gazdaságban integrálódva találjon rendszeres munkát. Néhányuknak plusz időre és képzésre, rugalmasabb munkaidőre vagy egyéb fajta segítségre van szüksége azután is, hogy munkát vállalt. Egyesek, mint például, akik korábban kóros szerhasználók voltak vagy mentálisan sérültek, lehet, hogy még hosszútávon sem lesznek képesek személyes segítség nélkül munkát vállalni.

Ezért a hajléktalan emberek esetében a foglalkoztatás túlmutat az egyén munkaerő-piaci vagy a szociális gazdaságba történő (re)integrációján. A foglalkoztatás szorosan kapcsolódik a hajléktalan emberek minden olyan foglalkoztatási tevékenységbe történő aktív bevonásához, amelyek fejlesztik az egyén foglalkoztathatóságát. A foglalkoztathatóság javítása olyan készségek és kompetenciák fejlesztése, amelyek lehetővé teszik az egyén számára a munkaerőpiacra való belépést. Magában foglalja az olyan foglalkoztatási módokat, mint pl. a támogatott foglalkoztatás vagy az értelmes elfoglaltság.

A foglalkoztathatóság fókuszba állítása lehetővé teszi a hajléktalan emberek számára nyújtott foglalkoztatási módok pozitív eredményeinek mérését, nemcsak mennyiségi hanem minőségi viszonylatban is. Ez alkalmasabbnak bizonyult az olyan emberek esetében, akik a legtávolabb vannak a munkaerőpiactól.

Az elmúlt évek során a FEANTSA tagok nagy szakértelmet szereztek a hajléktalan emberek foglalkoztatásának terén. Annak érdekében, hogy összegyűjtsük és továbbfejlesszük a hajléktalanok foglalkoztatását segítő hatékony megoldásokat, a FEANTSA a 2007-es éves témát a foglalkoztatás tárgyának szenteli "Összetett problémák, összetett megoldások: A hajléktalan emberek integrációja a foglalkoztatás által Európában" címmel.

A foglalkoztatás és a hajléktalanság különleges fókuszba helyezése 2007-ben összhangban van azzal az EU-s szinten tett egyértelmű állásfoglalással, hogy több marginalizált helyzetű embert kell bevonni a foglalkoztatásba valamint, hogy a hajléktalanság jelenségét prioritásként kezeljék az EU szegénységellenes napirendjén.

Az alábbi kérdőív célja, hogy az ehhez szükséges minden információt összegyűjtse a foglalkoztatás terén működő FEANTSA tagoktól minden EU-s tagállamban. Ez az információ szolgál majd az országjelentések és a témáról szóló európai jelentés alapjául.

A kérdőív szerkezete

Bevezetés	Error! Bookmark not defined.
A kérdőív szerkezete	3
1. A hajléktalan emberek foglalkoztatási jellemzői	3
2. A hajléktalan emberek foglalkoztatásának akadályai	5
3. Politikai és jogi kontextus.....	9
4. Foglalkoztatási programok/eszközök a hajléktalan emberek számára	15
5. Képzések a munkaadók vagy közigazgatási dolgozók számára.....	18
6. Együttműködés a különböző szereplők között.....	18
7. A hajléktalan emberek számára nyújtott foglalkoztatási szolgáltatások finanszírozása.....	119
8. Indikátorok és a siker tényezői.....	20
9. Adatgyűjtés és kutatás.....	21
10. A hajléktalan emberek munkához való joga	22
🔗 Függelék: Munkadefiníciók – csak útmutatónak!	255

Hivatkozás az ETHOS-ra: Az elmúlt években FEANTSA kidolgozta Hajléktalanság és a Lakhatásból történő Kirekesztődés Európai Tipológiáját. Az ETHOS négy kategóriába sorolja a hajléktalan embereket: fedél nélküliek, otthontalanok, bizonytalan lakáskörülmények között élők, nem megfelelő lakáskörülmények között élők. Amikor ennek a kérdőívnek a kérdéseire válaszol, az érthetőség és a teljesség érdekében hasznos lehet az ETHOS kategóriákra hivatkozni. Bővebb információért nézze meg a FEANTSA ETHOS táblázatát.

1. A hajléktalan emberek foglalkoztatási jellemzői

Melyek a hajléktalan emberek legáltalánosabb foglalkoztatási jellemzői?

ETHOS: Eltérnek –e ezek a jellemzők az ETHOS kategóriák szerint illetve azokon belül? Kérjük, szolgáltatson ezekről számadatokat, amennyiben hozzáférhetőek. (Lásd még a 9. pontot)
Nemi megközelítés: Eltérnek –e a jellemzők a hajléktalan nők és férfiak esetében? Amennyiben igen, mi a különbség?

- Gazdaságilag inaktív🔗
- Munkanélküli🔗
- Diák/oktatási intézményt látogat
- Életvezetési tréningen való részvétel🔗 vagy „értelmes elfoglaltság”🔗
- Szakmai képzésben való részvétel🔗
- Támogatott foglalkoztatás 🔗
- A szociális gazdaságban dolgozik🔗
- Az alternatív munkaerőpiacon dolgozik🔗
- Részmunkaidős foglalkoztatás
- Teljes munkaidős foglalkoztatás
- Alkalmilag foglalkoztatott
- Határozatlan idejű munkaszerződés
- Egyéb, kérjük, részletezze:

1.1 A gazdaságilag inaktív, munkanélküli vagy a nem fizetett munkát végző hajléktalan emberek közül hozzávetőlegesen mennyien keresnek rendszeres munkát az elsődleges munkaerőpiacon vagy a szociális gazdaságban?

Általánosságban elmondható, hogy a hajléktalan létben eltöltött idővel fordítottan arányosan csökken az elsődleges munkaerőpiacon való elhelyezkedés esélye. Az egészségi állapot romlása, a szakismeret és munkatapasztalat elavulása, a kapcsolatrendszer beszűkülése jelentősen rontják az elsődleges munkaerőpiacon való elhelyezkedés esélyét.

A fővárosban a Menhely Alapítvány, a BMSZKI és Munkaügyi Központ közösen álláskeresési irodát működtet, amelynek forgalmi adatai szerint, a hajléktalan emberek nagyjából 30%-a keres munkát - többé-kevésbé rendszeresen- az elsődleges munkaerőpiacon.

BMSZKI 2004. óta gyűjt adatokat ügyfelei foglalkoztatási helyzetéről. A 2007-es adatok alapján ismert, hogy a szálláshelyeiken élők 20%-a rendelkezett állandó, bejelentett munkával. A munkával rendelkezők mindössze 15-20%-át foglalkoztatták munkaszerződéssel, a lakók 13,5%-a nyilatkozott úgy, hogy határozatlan idejű munkaszerződéssel dolgozik. Az elsődleges munkaerő piacról kiszoruló ügyfelek az alternatív munkaerőpiacon szerződés nélkül, teljes bizonytalanságban kénytelenek munkát keresni. A legfrissebb adatfelvétel szerint az elmúlt két éven belül az ügyfelek 30%-a az alternatív munkaerőpiacon dolgozott.

E tények birtokában nem meglepő, hogy a hajléktalanok jelentős hányada alacsony jövedelemmel kénytelen beérni. A megkérdezett lakók 70%-a minimálbérből (~250 EUR) vagy annál kevesebb jövedelemből él. A szálláshasználók mindössze harmadának sikerült a fenténél magasabb jövedelmi szintet elérnie, amely még így sem elegendő az önálló életvitel eléréséhez.

A fedél nélküliekről nem áll rendelkezésre pontos adat, az azonban ismert, hogy többségük egyik napról a másikra él segélyekből, koldulásból és guberalásból.

A BMSZKI adatai szerint a szálláshasználók csupán 5-6%-a jut álláskeresési járadékhoz, valamint az aktív korúak rendszeres szociális segélyéhez. A munkaszerződéssel való foglalkoztatás alacsony voltának köszönhetően a munkaerőpiacon elszorított marginalizáció további, a segélyezési rendszerből való kirekesztődést is eredményez.

1.2. Mennyire könnyű a hajléktalan emberek számára fizetett munkát kapni az elsődleges munkaerőpiacon vagy a szociális gazdaságban? Kérjük, írjon számadatokat/országos statisztikát, amely segíthet leírni a helyzetet (pl. munkanélküliségi ráta, tartós munkanélküliség mutatója, stb.)

A hajléktalan emberek elsődleges munkaerőpiacon való elhelyezkedési esélyeinek vizsgálatához szükséges ismerni a munkaerő-piaci környezetet és a foglalkoztatással kapcsolatos főbb adatokat. A Központi Statisztikai Hivatal 2007. február és 2007. április közötti időszakáról szóló jelentése szerint a foglalkoztatottak száma 3 millió 902 ezer, a munkanélkülieké 314 ezer fő volt, amely 7,5%-os munkanélküliségi rátának felel meg. A nemzetközi összehasonlításban használt 15-64 éves korcsoport foglalkoztatási rátája a megfigyelt időszakban 56,9% volt, ami lényegében megegyezett az egy évvel korábbival.

A munkanélküliek 49,1%-a egy éve vagy annál régebben keresett állást. A munkanélküliség átlagos időtartama 17,8 hónapnak felelt meg.¹(A 2004-es 6,1%-os munkanélküliségi rátához képest a jelenlegi 7,5%-os szint jelentős emelkedés.)

Az állás keresők magas száma kínálati piacot eredményez a munkaerőpiacon, így az általában alacsony iskolázottsággal rendelkező hajléktalan populációnak még kevesebb az esélye az elsődleges munkaerőpiacon való elhelyezkedésre. Az elmúlt években megnőtt a pályakezdő munkanélküliek száma, így gyakran előfordul, hogy a pályakezdő diplomások érettségivel is betölthető álláshelyeket foglalnak el, ezzel az érettségivel rendelkezőket az alacsonyabb presztízsű állások felé presszionálva.

A foglalkoztatottak számának növelése a foglalkoztatási stratégia legfontosabb prioritásaként jelent meg a Nemzeti Foglalkoztatási Akciótervben (2004), ugyan az adatok szerint nem történt említésre méltó előrelépés.

A foglalkoztatás tekintetében **2004-ben a következő számszerűsített célkitűzéseket határozta meg a kormány:** ²

Foglalkoztatási ráta	EU átlag		Uniós célkitűzések		Magyarország	Nemzeti célkitűzések	
	Tény (2003)		2005	2010	Tény (2003)	2006	2010
	EU-15	EU-25	EU-25	EU-25			
Összesen	64,3	62,9	67	70	57,0	59	63
Nők	56,0	55,0	57	60	50,9	53	57
Férfiak	72,5	70,8	-	-	63,4	64	69
55+	41,7	40,2	-	50	29,0	33	37

A legsúlyosabb problémát még mindig a munkavállalási korú inaktívak magas aránya jelenti. Az uniós átlaghoz viszonyítva különösen alacsony az **idősek** és a **férfiak** foglalkoztatottsága. Noha a **nők** foglalkoztatottsága alacsonyabb a férfiakénál és a közösségi átlagnál, e téren kisebb az EU-átlagtól való eltérés. ³

A foglalkoztatás és a munkanélküliség szempontjából mind a régiók között, mind a régiókon belül jelentős különbségek figyelhetők meg. A legfejlettebb régiókban (Közép- Magyarország és Nyugat Dunántúl) 2004-ben 62% körül volt a foglalkoztatási ráta, 5%-nál alacsonyabb a munkanélküliségi ráta, sőt egyes térségekben a szakképzett munkaerő hiánya is tapasztalható. Ugyanakkor a fejletlenebb keleti és déli régiókban a foglalkoztatás szintje 2004-ben alig haladta meg az 50%-ot, és a munkanélküliségi ráta is átlagosan 7% feletti értéket mutatott (az ország leghátrányosabb helyzetű régiójában, Észak-Magyarországon 2004-ben a munkanélküliségi ráta majdnem elérte a 10%-ot). A régiók szintjén mért adatok ugyanakkor önmagukban nem érzékeltetik a munkaerő-piaci egyenlőtlenségek valóságos méreteit; az utóbbi években a kistérségek szintjén mért különbségek növekedtek jelentős mértékben. ⁴

Ebbe a munkaerő-piaci környezetbe érkezik a hajléktalan munkavállaló, akinek elhelyezkedési esélyét még számos egyéb tényező akadályozhatja, mint például az adott település elmaradottsága, a munkavállaló kora, képzettsége, esetleges fogyatékosága vagy roma származása.

2. A hajléktalan emberek foglalkoztatásának akadályai

Az ön országában a foglalkoztatás milyen akadályaival kell szembenézniük a hajléktalan embereknek?

ETHOS: Különböznek –e ezek az akadályok az ETHOS kategóriák szerint? (fedél nélküli, otthontalan, bizonytalan lakhatás, nem megfelelő lakáskörülmény)?

Természetesen bizonyos akadályokat illetően jelentős különbségek vannak az egyes fogalmi kategóriákba tartozó népesség között, míg más akadályozó tényezők mind a négy fogalmi kategória esetében hasonló hátrányt jelentenek. (Esetenként a kategóriákon kívül eső átlagnépesség tagjaira nézve is.)

Nemi megközelítés: A foglalkoztatás akadályai különböznek –e a férfiak és a nők esetében? Ha igen, mi a különbség?

A 2.2-2.10-es pontokban adott válaszok helyenként nagy szóródást mutattak és nem reprezentálják az ellátók többségét. Továbbá az egyes fogalmi kategóriák túl színes alkategóriákra bonthatók (pl. jelentős a különbség az átmenetileg szülőknél élő fiatal felnőttek és az ugyanabba a fogalmi kategóriába tartozó önkényes lakásfoglalók között). Ezért a válaszadók kis száma és a széles értelmezési lehetőség miatt a kérdőívekre érkezett válaszok közül elsősorban azok kerültek kiemelésre, amely kérdésekben

egyöntetűen vagy jelentős többségben egybeestek a válaszok. Ezek közül kerül említésre néhány a foglalkoztatást akadályozó tényezők közül.

2.1 Az elhelyezkedés **egészségi állapottal** kapcsolatos akadályai leginkább a fedél nélkülieket és az otthontalanokat sújtják. A droggal kapcsolatos problémákat egyedül a fővárosi válaszadó jelölte meg a fedél nélküliek és az otthontalanok esetében.

Az ETHOS 3-4 kategóriába sorolt emberek egészségi állapotát a válaszadók lényegesen jobbnak ítélték. A droghasználat az éppen e-miatt lakáslejtőre kerültekre lehet jellemző, míg az alkohol betegséget mind a négy fogalmi kategóriában jellemző akadállyal találta a válaszadók. A szerves oldószerek használata kevésbé költségigényes és leginkább az állami gondozásból frissen kikerülő fiataloknál jellemző. (Természetesen az egyes alkategóriák lehetőséget adnának a kép további árnyalására. Nem valószínű például, hogy a szülőknél élő, lakásvásárlásra anyagilag képtelen fiatal felnőtteket jellemző módon akadályozná a felsorolt tényezők.)

A BMSZKI-ban megkérdezett lakók közel fele említette, hogy van olyan betegsége, amely korlátozza munkavállalását. Az összesen 899 válaszadó 12%-a alkohol-, 2%-a drog-, 1,2%-a gyógyszerfüggősége miatt részesült már orvosi kezelésben. Az ügyfelek 10%-a úgy tartja, hogy hajléktalanná válása közvetlenül összefügg az alkoholbetegségével.

A hajléktalan emberek egészségi állapotáról és a leggyakrabban előforduló betegségekről részletes adatok állnak rendelkezésre. A BMSZKI Orvosi Krízis Szolgálat a 2004. évi éves beszámolójában az alábbi főbb betegségcsoportokról tett említést.⁵

Sorsz.

A háziorvosi rendelésen megjelent betegek diagnózisai

Összes esetszám 850 fő (egy beteghez több diagnózis is tartozik!)

1.	Magas vérnyomás betegség	466
2.	Depressziós magatartás	323
3.	Vírusos fertőzés	239
4.	Mandulagyulladás	217
5.	Fájdalom	209
6.	Lumboischialgia	207
7.	Acut bronchitis	162
8.	Felső légúti fertőzés	157
9.	Szorongó személyiség	145
10.	Derékfájás	143
11.	Epilepszia	134
12.	Gyomorégés	122
13.	Influenza	105
14.	ISZB	100
15.	Lábszárfekély idült	98
16.	Cystitis acuta	96
17.	Asthma	96
18.	Alkohol okozta dependencia	96
19.	Fejfájás	84
20.	Gastroduodenitis	81
21.	Cukorbetegség	81
22.	Chr. bronch. acut exacerbatio	76
23.	NIDDM szövődeményekkel	69
24.	Spondylosis	63
25.	GERD	59
26.	Szívelégtelenség	59
27.	Pangásos szívelégtelenség	58
28.	Idült obst. Tüdőbetegség	57
29.	Izületi fájdalom	56

Megj.: Csak az 50 feletti gyakorisággal előforduló betegségeket gyűjtötték ki!

Másodlagos megbetegedések:

Az alkoholfogyasztás toxikus hatásának következtében kiemelkedően gyakori szervi károsodások: krónikus májelfajulás, cirrhosis, polyneuropathia, szívizomelfajulás, praedelerium, delírium, agyi elfajulás, pszichoorganikus szindróma.

A szív- és érrendszeri megbetegedések a BMSZKI betegállományában 80% feletti arányban jellemzőek. Ezek közül a leggyakoribbak a hypertonia, ISZB, ASO (arteriosclerosis obliterans), atherosclerosis, infarktus, érszűkület, agyvérzés utáni állapot.

A légzőszervi megbetegedések, mint például az asztma, COPD és a bronchitis különböző súlyossággal vannak jelen a rendeléseken megjelenő hajléktalanok körében.

A fedél nélküliek (ETHOS 1.1., 2.1.) körében a rossz higiénés körülményekre visszavezethetően gyakoriak a fertőzött sebek, lábszárfelekly illetve az élősködőkkel, tetűvel, rühvel kapcsolatos bőrgyógyászati esetek.

Az esések, bántalmazások következményei a törések, zúzódások, agyrázkódás, égések valamint a téli időszakban szabadban éjszakázás következményeiként a fagyások.

A bőrbetegségek közül gyakoriak az ótvar, vagy a gombás jelenségek. Mindezeket gyakran ápolatlanság, az ectoparazitosis, rühesség, fejtetű, ruhatetű súlyosbítja.

A rosszindulatú daganatok közül a gége, a szájüregi tumorok, a hörgők és a tüdő rákos megbetegedése emelkedő mértékben jelent halálokat a hajléktalan népességben. A kiváltó okok között a bizonytalan eredetű alkohol, valamint a csikkezés a leginkább valószínűsíthető. A nők körében a nőgyógyászati daganatos megbetegedések is gyakoriak.

A hajléktalanok körében ugyanakkor nem tapasztalt a népbetegségnek számító cukorbetegség és magas vérnyomás az átlagnépesség körében mértnél nagyobb előfordulási gyakorisága.

2.2. A munkavállalás **lakhatással** kapcsolatos akadályai között minden ETHOS fogalmi kategóriában megjelenik az anyagilag megengedhető lakhatás hiánya és a környezet „visszahúzó” szerepe. Valamivel kisebb mértékben ugyan de problémát jelent az ETHOS 1 és 2. kategóriájába tartozók körében a hajléktalan-ellátó intézmények rugalmatlan nyitvatartási ideje, a gazdaságilag visszamaradott területen élés és a túlszűfolttság. A lakhatás támogatásának hiánya az átképzés és a foglalkoztatás kezdeti időszaka során minden ETHOS kategóriában problémaként jelentkezik a válaszadók szerint, míg a bankszámlanyitás lehetőségének hiánya elsősorban a fedél nélküliek és az otthonatlanok körében jellemző és nem annyira sújtja az ETHOS 3. és 4. csoportjába tartozókat.

2.3. A **közlekedés** kapcsán megjelölt akadályozó tényezők között a tömegközlekedéshez való hozzáférés a fedél nélküliek számára nem anyagi természetű probléma, hiszen rajtuk nem behajtható a büntetés és nincs igazán mit veszíteniük. A tömegközlekedés megfizethetősége a kevésbé lecsúszottakat érinti leginkább, akik nem akarnak „bliccelni”, de egyre kevésbé engedhetik meg maguknak a jegyváltást. A kisebb településeken a helyközi közlekedés járatainak ritkasága azonban az egész település lakosságát egyformán sújtja. A jogosítvány és a közlekedési eszköz hiánya minden ETHOS kategóriában jelentős akadálya az elhelyezkedésnek. Így problémát jelenthet a munkahelyre való eljutás, illetve jogosítvány hányában bizonyos állások egyáltalán nem pályázhatók.

2.4. A **képzést** illetően a válaszadók többsége úgy ítélte meg, hogy az alapvető készségek (írás-olvasás) hiánya nem jelent akadályozó tényezőt egyik ETHOS fogalmi kategóriában sem.

A Magyar Vöröskereszt Miskolci Szervezetének adatai szerint ügyfeleik 95%-a tud írni és olvasni. Az ügyfeleik 50-60%-a rendelkezik szakmunkás, szakközépiskolai vagy gimnáziumi végzettséggel.

A BMSZKI ügyfelei körében végzett felmérés szerint a megkérdezettek 37%-a befejezett nyolc általános iskolai végzettséggel rendelkezik, 4%-uk nem fejezte be általános iskolai tanulmányait, 30%-uk szakmunkás bizonyítványt, 9%-uk szakközépiskolai végzettséget szerzett. A nemi különbségeket illetően a BMSZKI egy 2005-ben készült elemzéséből kiderült, hogy az intézményeiket igénybe vevő nők jellegzetesen alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkeznek, mint a férfiak.

A hajléktalan emberek képzettségével kapcsolatosan a Menhely Alapítvány 2007. február 3-án folytatott felmérése hasonló eredményeket talált. A válaszadók 6%-a (3653 fő Budapesten) nem fejezte be általános iskolai tanulmányait, 40%-a a megkérdezetteknek befejezte az általános iskolát, 29% rendelkezett szakmával, 20% középfokú végzettséggel, míg 3%-a a válaszadóknak felsőfokú végzettséggel rendelkezett. A képzettség tekintetében nem volt jelentős különbség a szállón élők és a közterületen élők között.

Sokkal inkább akadályt jelent azonban, hogy a szakmával rendelkező hajléktalan emberek jelentős része szakképzettségével már nem tud elhelyezkedni, mert már régóta nem dolgozik a szakmájában és ismereteik elavultak, esetleg nincs kereslet az adott szaktudásra. (Ez utóbbi kifejezetten érvényes lehet az Észak-magyarországi térség településeire.)

Mind az életvezetési, mind a foglalkoztatási képzések hatékonyságát veszélyezteti azonban, ha az utcáról vagy az éjjeli menedékhelyről indulva kell azokon részt venni. A hazai hajléktalan-ellátásban komplex életvezetési tréningeket csak kevés ellátó szervezet folytat. A támogatott lakhatási program beindulásával azonban, egyre inkább szükség lesz a lakhatás, foglalkoztatás és képzés összekapcsolására. A tartósan nem foglalkoztatott hajléktalan emberek újbóli munkába állását készségfejlesztő, motivációs tréningek valamint szakmai (OKJ) tréningek biztosítása mozdíthatná elő.

2.5. Az **információ** kapcsán fontos tényező a hozzáférés lehetősége a forrás megbízhatósága és a gyorsaság. E tekintetben legfeltűnőbb az Internet és a telefon hozzáférés hiánya minden ETHOS kategóriában. Kivételt csak az otthontalanok képeznek, amely fogalmi kategóriában túlnyomó többségben vannak az intézményi ellátást igénybe vevők, akik az intézményen keresztül nagyobb eséllyel juthatnak hozzá ezekhez az eszközökhöz pl. álláskeresés érdekében. Megjegyzendő azonban, hogy a hajléktalan-ellátó intézményekben az ügyfelek Internet hozzáférése és annak célszerű, tudatos használata egyáltalán nem általános jelenség. A hajléktalan emberek munkalehetőségekről szóló információt egymás között is kicserélik, azonban ezek leginkább rosszul fizetett alkalmi munkát jelentenek.

A jogokról, juttatásokról szóló információnak általában tudatában vannak a hajléktalan-ellátó rendszerrel kapcsolatba kerülő ügyfelek. Nem jellemző továbbá, hogy akadályoztatva lennének a munkaerő-közvetítőkhöz való hozzáférésben sem. (Itt elsősorban a Munkaügyi Központ helyi kirendeltsége értendő.)

2.6. A **stigmatizáció és diszkrimináció** ténye a fedél nélküliek és az otthontalanok körében a válaszadók jelentős többsége szerint komoly akadálya a munkavállalásnak. A hajléktalan-ellátók tapasztalatai szerint a hajléktalan embereket a munkáltatók jelentős része negatív előítéletekkel fogadja. Gyakran pusztán az átmeneti szállás címe hallatán elzárkózik a munkáltató, még akkor is, ha más egyéb feltételnek már megfelelt a hajléktalan munkavállaló. Még komolyabb diszkriminációval kell számolniuk az idős hajléktalan embereknek, akik életkoruk és végzettségük alapján csak alacsony presztízsű, alkalmi munkára számíthatnak.

Egy Budapesten folytatott kérdőíves vizsgálat is alátámasztja a fentieket, amelynek keretében 2500 hajléktalan embert kérdeztek meg arról, hogy érte –e őket negatív diszkrimináció (elbocsátás, alkalmazás megtagadása, kevesebb fizetés) a munkaerőpiacon kifejezetten azért, mert hajléktalanok. A válaszadók egyharmada megerősítette ezt az előfeltevést.⁶

A bizonytalan lakhatásban élők ruházata, megjelenése feltehetően kevesebb előítéletet és ellenszenvet vált ki az átlagnépességből. Az elégtelen lakáskörülmények között élők, amennyiben roma származásúak, akkor bizonyos munkakörökben ez jelentősen ront az elhelyezkedési esélyeiken.

2.7. Az **egyéni/személyes korlátozó tényezők** tekintetében számos kérdésben egybehangzóak voltak a válaszok. Minden ETHOS fogalmi kategóriában jellemző az átmeneti, kaotikus életmód, az alapvető életvezetési készségek hiánya, adósságok, gyenge pénzügyi ismeretek (pénzkezelés), a kommunikációs készségek hiánya, a privát és munkahelyi kapcsolatok és a munkatapasztalat hiánya, higiéniai kivétel nélkül és az alacsony motivációs szint.

2.8. Az **ellátások** tekintetében a foglalkoztatás akadályaként többségben jelölték meg a válaszadók a segítő szolgálatok közötti gyenge együttműködést, a finanszírozási rendszerből kifolyólag labilis ellátásokat, a személyre szabott megoldási módok hiányát, a gyenge átmeneti és kilépési támogatásokat. A hajléktalan-

ellátó szervezetek munkatársainak segítő hozzáállása és elvárásai nem jelentek meg az ügyfelek munkába állását akadályozó tényezőként.

2.9. A bürokratikus és pénzügyi akadályok (pl. a rosszul felépített jóléti juttatások, amelyek nem teszik kifizetődővé a munkavállalást) a válaszadók túlnyomó többsége szerint akadályozó tényezőként értékelhetők minden ETHOS kategóriában.

2.10. Sok országban jelentős számú hajléktalan ember rendelkezik fizetett munkahellyel, de mégis hajléktalanok. Az Ön országában melyek a lakhatás legfőbb akadályai az alkalmi vagy teljes munkaidős munkával rendelkező hajléktalan emberek számára?

A magyar lakásállományban a nyugat-európai országokhoz képest sokkal alacsonyabb a szociális bérlakások aránya. 2000-es adat szerint a lakások 92%-a magántulajdonban van, 5%-ot képviselnek a szociális bérlakások és további 3%-ra tehető a magántulajdonban lévő bérlakások aránya. Ehhez a szerkezethez társul még az alulfinanszírozott lakhatási támogatási rendszer. Míg az EU15 országokban a GDP 1%-át fordítják erre a célra, addig Magyarországon csupán a GDP 2-3 ezrelékét. További különbség, hogy míg az EU15 országokban a háztartások 18%-a havi rendszerességgel részesül lakásfenntartási támogatásban, addig Magyarországon csupán a háztartások 5%-a főleg alkalmi, illetve természetbeni ellátásokban részesül. ⁷További probléma, hogy gyakran információhiány és diszkriminatív intézkedések miatt nem jut el lakásfenntartási támogatás a rászorulókhhoz. Erre a zárt (szociális) bérlakás piacra kevés eséllyel tudnak belépni még a munkajövedelemmel rendelkező hajléktalan ügyfelek is. Éves szinten a szállásokon élő hajléktalanoknak csupán 2-3 százaléka tud bérlakásba költözni, holott jövedelem alapján az ügyfelek 20-25%-a képes lenne belépni a bérlakás-piacra megfelelő felkészítés mellett.

„Míg az EU- országokban a lakásfenntartási támogatás a szociálpolitika egyik garanciális alappillére, addig Magyarországon ez az alappillér hiányzik. Ilyen körülmények között nem meglepő a hátralekös háztartások magas aránya, és nem szavatolható a lakás-megtartás biztonsága sem, amelynek az állam általi anyagi és jogszabályi biztosítása pedig a hajléktalanná válás megelőzése szempontjából kulcsfontosságú lenne.”⁸

Érdekesképpén megjegyzendő, hogy a Társadalmi Befogadásról szóló Nemzeti Cselekvési Tervben (2004) a lakhatás biztonságának növeléséről szóló célkitűzések között a bérlakások arányának jelentős emelése is szerepelt:

CÉLKITŰZÉS: A következő 15 év alatt a lakásállományon belül a bérlakás-állomány 15%-os részesedésének elérése.⁹ Talán óvatosságból és a számon kérhetőség elkerülése végett nem bontották ezt a célkitűzést rövidebb távú részcélokra.

A lakhatásból történő kirekesztődés megelőzése érdekében a szociális bérlakások kiutalásánál az önálló életvitelre képes, rendszeres jövedelemmel rendelkező hajléktalan embereknek prioritást kellene kapniuk. Lakhatásuk hosszú távú megtartása érdekében megfelelő felkészítésben és segítségnyújtásban kellene részesülniük. A leginkább veszélyeztetett (ETHOS 1. ETHOS 2.) hajléktalanok mellett további lecsúszásuk és eladósodásuk megelőzése érdekében a lakástámogatási rendszerébe több rászoruló háztartást szükséges bevonni.

3. Politikai és jogi kontextus

Mit tesznek az önök országában annak érdekében, hogy a hajléktalan emberek foglalkoztatással kapcsolatos akadályain felülkerekedjenek?

3.1. A munkához való jog

Létezik –e "munkához való jog" az önök országában? Van –e valamiféle törvényi kötelezettség arra nézve, hogy az embereket a munkahelyhez jutásban, munkahelyváltásban, szakmai képzéshez való hozzáférésben segítsék? Ha igen, kérjük, fejtse ki részletesen.

A munkához való jog az Alkotmányban deklarált jog. Sajnos ez önmagában még „kevés” az alább leírtak teljesüléséhez.

Alkotmány 70/B. §¹⁰

(1) A Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a munkához, a munka és a foglalkozás szabad megválasztásához.

(2) Az egyenlő munkáért mindenkinek, bármilyen megkülönböztetés nélkül, egyenlő bérhez van joga.

(3) Minden dolgozónak joga van olyan jövedelemhez, amely megfelel végzett munkája mennyiségének és minőségének.

(4) Mindenkinek joga van a pihenéshez, a szabadidőhöz és a rendszeres fizetett szabadsághoz.

3.2. Kölcsönös támogatás a foglalkoztatási-, prevenció- és hajléktalan- politikák között?

3.2.1. A foglalkoztatási szemlélet integrációja a hajléktalan-stratégiákba

A hajléktalan stratégiákba beépül –e a foglalkoztatási szemlélet az ön országában? Létezik –e specifikus foglalkoztatási politika a hajléktalan emberek vagy a marginalizálódott/hátrányos helyzetű csoportok számára az ön országában? Ha igen, hasznosnak tartja –e és megfelelően megvalósul –e? (Lásd még a 3.3.pontot)

Kifejezetten a hajléktalan emberek foglalkoztatása nem jelenik meg sem a Nemzeti Foglalkoztatási Akciótervben, sem a Nemzeti akcióprogram a növekedésért és a foglalkoztatásért 2005-2008 című dokumentumban.

Általában a hátrányos helyzetű csoportokat (pl. tartós munkanélküliek) célzó foglalkoztatáspolitikai keretében érhetik el őket egyes kedvező intézkedések.

Erre példa az alkalmi munkavállalás legális kereteinek megteremtése. „2005-től megteremtődtek a magánszemélynél történő alkalmi munkavállalás legális feltételei: az alkalmi munkavállalói könyvvel foglalkoztatottak (ún. 'kékmunka') csökkentett mértékű adót és járulékot fizetnek, valamint TB ellátásokra is jogosultságot szereznek. 2005-ben közel 270 ezer személy élt ezzel a lehetőséggel, közülük 70 ezer korábban nem volt foglalkoztatott.”¹¹ Mivel a munkajövedelemmel rendelkező hajléktalan emberek jelentős százaléka (~50%) alkalmi munkát végez, így más hátrányos helyzetű csoportok mellett ennek az intézkedésnek a hajléktalan emberek is kedvezményezettjei váltak.

Az alkalmi munkavállalói könyvvel való foglalkoztatás legfőbb előnyei:

- jogszerű munkaviszony jön létre, amely munkaszerződésnek minősül,
- a munkavállaló az alkalmi foglalkoztatásnak köszönhetően munkanélküli ellátásra szerezhet jogosultságot,
- regisztrált munkanélküli foglalkoztatása esetén a munkáltató kedvezményekben részesülhet
- minimálisra csökkenti a munkáltató adminisztratív kötelezettségeit, (a közteherjegy megvételével és az alkalmi munkavállalói könyvbe való beragasztásával minden járulék és adófizetési kötelezettségét elintézheti)

A munkavállaló ugyanannál a munkáltatónál folyamatosan

- legfeljebb öt egymást követő naptári napig,
- egy naptári hónapon belül legfeljebb tizenöt naptári napig
- egy naptári éven belül legfeljebb kilencven naptári napig vállalhat munkát.

Több munkáltatónál a munkavállaló egy naptári évben összesen százhusz napot tölthet az alkalmi foglalkoztatás keretében.

3.2.2. A lakhatásból és a munkaerőpiacról való kirekesztődés megelőzése

Mivel a hajléktalanság különféle típusai gyakran együtt jelennek meg a munkaerőpiacról való kirekesztődéssel, létezik –e olyan politika, amely egyesíti mind a lakhatásból mind a munkaerőpiacról való kirekesztődés megelőzését? Ha igen, hasznosnak tartja –e és megfelelően megvalósul-e? Mit lehetne még javítani?

A 2006. szeptemberben benyújtott Nemzeti Stratégiai Jelentés a szociális védelemről és társadalmi összetartozásról című dokumentumban megjelenített célkitűzések ugyan konkrétan nem kapcsolják össze a

munkaerőpiacról és a lakhatásból való kirekesztődés megelőzését, az egyén szintjén előfordulhat, hogy mindkét célkitűzés intézkedéseiből egyszerre profitál. A területi és lakhatási hátrányok mérséklése keretében az alábbi célkitűzéseket fogalmazták meg:

„ A lakhatási hátrányok csökkentése:

- az eladósodottság elleni küzdelemmel,
- a lakáshoz jutás megkönnyítését célzó intézkedésekkel,
- a telepeken, telepszerű lakóköznyezetben, gettósodott városrészekben élők társadalmi integrációjával,
- a hajléktalanság megelőzésével és mérséklésével kapcsolatos intézkedésekkel.”¹²

„ A munkaerő-piaci befogadás elősegítése, az inaktivitás csökkentése

Magyarországon a munkaerő-piaci hátrányok és a kirekesztődés kockázata fokozottabban érint egyes csoportokat, főként az alacsony végzettségű embereket, a romákat, a hátrányos helyzetű térségben élőket, a megváltozott munkaképességű embereket, valamint bizonyos demográfiai csoportokat, elsősorban életciklusokhoz köthetően (közük tartoznak a gyermeket vállaló nők, a fiatalok és az idősebb munkavállalók). Ezért a társadalmi befogadás eszközei között hangsúlyosan kell szerepelniük

- az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközöknek,
- a hátrányos munkaerő-piaci pozíciójú csoportok foglalkoztatását elősegítő célzott támogatásoknak (pl. járulék-kedvezmények),
- a szociális ellátórendszer munkára ösztönző elemeinek,
- a nyugdíjbavonulási korcentrum növelését elősegítő intézkedéseknek,
- az alacsony iskolai végzettségűek foglalkoztathatóságát segítő oktatási-képzési programoknak,
- a munkaerő-piaci diszkrimináció csökkentését,
- a munkavállalók egészségi állapotának javítását,
- a földrajzi mobilitást segítő intézkedéseknek.”¹³

Általánosságban jellemző az EU-s dokumentumok célkitűzéseire, hogy kinyilatkoztatják a határterületek közötti együttműködés fontosságát, amint ez az új közös célkitűzések között is szerepel. A tagállami szinten benyújtott dokumentumok is rendre megjelenítik ezeket a célkitűzéseket, de mégis hiányzik az intézkedések közötti összhang. Esetenként projekt szinten megjelennek ugyan értékes és jó gyakorlatokat felmutató kezdeményezések, amelyeknek a változatlanul kedvezőtlen környezetben kell eredményeket felmutatniuk. Mindeközben rendre további kirekesztődést és lecsúszást eredményező intézkedések is születnek minden ETHOS fogalmi kategóriát érintően. A marginalizálódott és hátrányos helyzetű csoportok hatékony integrációját nem lehet tartósan megoldani pusztán projekt szinten, amíg a strukturális akadályok masszívan tovább léteznek és az intézkedéseket előzetesen nem világítják át a kirekesztődésre gyakorolt hatás szempontjából.

Külön figyelmet és személyre szabott segítséget kellene fordítani a hajléktalanná válással veszélyeztetett családok, egyének foglalkoztathatóságára, képzésére, a hajléktalan-ellátó intézményekből a támogatott lakhatási program keretében, vagy önréből kilépők képzésére és munkában tartására. Hamarosan véget ér az a modellkísérleti program, amelynek keretében 2005. december és 2007. júniusa között valamivel több mint 1000 hajléktalan ember kezdhetett önálló életet elsősorban piaci albérletekben. Ebben a pillanatban még nem tudható, milyen arányban sikerül majd megtartani lakhatásukat a támogatási időszak lezárulását követően. Legtöbbjük helyzete még meglehetősen bizonytalan, ezért visszacsúszásuk megelőzése érdekében szükséges lenne az önkormányzatok szerepvállalása az arra rászoruló lakhatásának támogatásában.

3.3. Foglalkoztatási programok a hajléktalan emberek számára

Léteznek –e olyan foglalkoztatási programok az ön országában, amelyek kifejezetten a hajléktalan embereket célozzák meg? Ha igen, kérjük, fejtse ki részletesebben.

Ha nem, léteznek –e olyan foglalkoztatási programok, amelyek általánosságban a szociálisan hátrányos helyzetű csoportokra irányulnak? Részt vehetnek –e ezekben a hajléktalan emberek? Mennyire hatékonyak ezek?

Kimondottan hajléktalan emberek foglalkoztatását célzó országos program a támogatott lakhatás programjához fog illeszkedni. Mivel ez országosan is csak 120 főt fog érinteni, így tipikus modellkísérletnek tekinthető. A kezdeményezés sikeréről csak később állnak majd rendelkezésre tapasztalatok, alapján véve pozitív kezdeményezésnek tűnik.

Az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány 2007. október 1-én induló 26 hónapos modellkísérleti programja is a hajléktalanok foglalkoztatását támogatja.

A program célja:

A hajléktalan álláskereső emberek foglalkoztatásának, munkaerő-piaci integrációjának elősegítése a Budapesten és megyei jogú városokban működő non-profit szervezetekben történő foglalkoztatás során.

A program 12 hónapos kötelező továbbfoglalkoztatást ír elő.

Általában a hátrányos helyzetűek, megváltozott munkaképességűek, tartós munkanélküliek foglalkoztatását célzó foglalkoztatási programokban szerepelnek a hajléktalanok is. Ilyen lesz a 2007-ben induló START Extra elnevezésű program is, amelynek keretében az 50 év feletti munkavállalók, valamint korhatártól függetlenül a hátrányos helyzetű térségekben élő munkanélküliek foglalkoztatása esetén 2007-től az első évben a teljes járulékot, a második évben annak egy részét átvállalja a Munkaerőpiaci Alap. Ugyan a program kedvezményezettjeinek 20%-a várhatóan roma lesz, elképzelhető, hogy esetenként a hajléktalanok foglalkoztatásához is hozzájárul majd a program.¹⁴

3.4. A foglalkoztatás definíciója

Létezik –e a "foglalkoztatásnak hivatalos definíciója" az Ön országában? Ha igen, mi ez a definíció?

A hajléktalan embereket célzó minden foglalkoztatási módot felölel ez a definíció?

A Központi Statisztikai Hivatal az ILO iránymutatásai alapján alkalmazza a foglalkoztatott definícióját:

Foglalkoztatott: Az, a munkaerő felmérésben megkérdezett 15-74 éves személy, aki a megfigyelt héten legalább 1 órányi, jövedelmet biztosító munkát végzett, vagy munkájától átmenetileg (betegség, szabadság, gyes, gyed, sorkatonai szolgálat stb. miatt) volt távol (ILO definíció).

Amennyiben egy ilyen programot nem ismernek el foglalkoztatásként (pl. az értelmes elfoglaltságot), van-e ennek a tevékenységben résztvevő személyre nézve bármiféle negatív következménye (pl. nem szerez vele nyugdíjjogosultságot, stb.)?

Milyen jogi és finanszírozási összefüggések vonatkoznak az olyan tevékenységeket nyújtó szervezetekre, amelyeket nem ismernek el foglalkoztatásként? Van –e ennek bármiféle negatív következménye az ilyen szolgáltatást nyújtó szervezetre nézve? (pl. ezekre a szolgáltatásokra kevesebb forrás áll rendelkezésre)?

3.5. Szociális juttatások

Milyen szociális juttatásokra jogosultak a hajléktalan emberek az országában? Kérjük, röviden vázolja fel, milyen mértékben különböznek a jogosultságok az egyén jogi státuszától függően (állampolgár, EU-s állampolgár, harmadik világbeli, menekült) és értékelje a hatékonyságukat a hajléktalan emberek foglalkoztatáshoz segítésében.

Munkanélküliséggel összefüggő juttatások

- o Álláskeresői járadék: Erre az ellátásra az az álláskereső személy jogosult, aki az álláskeresővé válását megelőző négy éven belül legalább 365 nap munkaviszonnyal rendelkezik, ugyanakkor nem jogosult rokkantsági, baleseti rokkantsági nyugdíjra, nem részesül táppénzben, munkát akar vállalni, de önálló álláskereső nem jár sikerrel és az illetékes munkaügyi központ kirendeltsége sem tud megfelelő munkahelyet felajánlani számára. A járadék folyósításának maximális időtartama 270 nap.
- o Álláskeresői segély: Az álláskeresői segélynek három típusa van. Az álláskeresői segély első típusa annak az álláskeresőnek jár, aki legalább 180 napig álláskeresői járadékra volt jogosult, de a járadék folyósítási idejét kimerítette. Az álláskeresői segély második típusa annak az

álláskeresőnek jár, aki álláskeresői járadékra nem jogosult, de az álláskeresővé válását megelőző négy évben legalább 200 nap munkaviszonnyal rendelkezik. Az álláskeresői segély harmadik típusára az az álláskereső jogosult, akinek maximum 5 éve hiányzik a rá irányadó öregségi nyugdíjkorhatár betöltéséhez a segély iránti kérelem benyújtásának időpontjában.

- o Intenzív álláskereső támogatás: A támogatás annak a legalább három hónapja munkanélküli nyilvántartott személynek (ideértve a pályakezdő munkanélkülit is) nyújtható, aki a munkaügyi központ kirendeltségével közösen kialakított együttműködési terv szerint keres munkahelyet, és vesz igénybe álláskereső elősegítését célzó szolgáltatást.
- o Képzési támogatás: A munkaerő-piaci képzés támogatása olyan foglalkoztatást elősegítő aktív eszköz, amellyel a munkanélküli vagy a munkaviszonyban álló, de munkanélküliiséggel veszélyeztetett rétegek képzésével növelhető az elhelyezkedési esély, illetve a munkahely megtartása. Képzési támogatásként adható: kereset-kiegészítés vagy keresetpótló juttatás, valamint a képzéssel kapcsolatos költségek megtérítése.
- o Munkahelykereséssel kapcsolatos helyközi utazási költségtérítés: A munkanélküli részére a munkanélküli ellátás megállapításával, valamint a munkahely felkutatásával kapcsolatosan felmerülő helyközi utazási költségének megtérítése.
- o Nyugdíj előtti munkanélküli segély: A munkanélküli személy kérelme alapján állapítják meg, amennyiben a kérelem benyújtásának időpontjában az esetében irányadó nyugdíjkorhatár eléréséhez legfeljebb öt éve hiányzik, megfelelő szolgálati idővel rendelkezik az öregségi nyugdíjhoz, részére megfelelő munkahely biztosítására nincs kilátás, illetve még néhány további feltételeknek is eleget tesz.

2005-ben a munkanélküli ellátórendszer bevezetett módosításai és az ezzel párhuzamosan átalakított szociális ellátások rendszere valamelyest fokozhatja az elhelyezkedés ösztönzését.

2005. november 1-től a munkanélküli járadékot felváltotta az álláskeresői támogatás. A többlépcsős álláskeresői támogatási rendszer bevezetésével az volt a cél, hogy erősítsék az ellátás munkára ösztönző hatását. Az ellátás összegét a folyósítási időszakon belüli átcsoportosították, így a folyósítás első szakaszában a korábbi jövedelemhez jobban igazodó, magasabb összegű ellátást, míg a továbbiakban fix összegű ellátást biztosítanak.¹⁵

Rokkantsággal vagy betegséggel kapcsolatos juttatások

- o Rokkantsági nyugdíj: Jogosult az, aki egészségromlás, illetőleg testi vagy szellemi fogyatkozás következtében munkaképességét 67% elveszítette és ebben az állapotában javulás egy évig nem várható, a szükséges szolgálati időt megszerezte és rendszeresen nem dolgozik vagy keresete lényegesen kevesebb a megrokkulás előtti kereseténél.
- o Rokkantsági járadék: Az jogosult rokkantsági járadékra, aki a kijelölt orvos szakértői szerv szakvéleménye szerint a 25. életéve betöltése előtt teljesen munkaképtelenné vált (munkaképesség-csökkenésének mértéke 100%-os) és részére nyugellátást, baleseti nyugellátást nem állapítottak meg.
- o Baleseti rokkantsági nyugdíj: Jogosult az, aki munkaképességét 67%-ban túlnyomóan üzemi baleset következtében veszítette el és rendszeresen nem dolgozik, vagy keresete lényegesen kevesebb a megrokkulás előtti kereseténél.
- o Baleseti járadék: Jogosult az, akinek munkaképessége üzemi baleset, foglalkozási betegség következtében 15%-os meghaladó mértékben csökkent, de baleseti rokkantsági nyugdíj nem illeti meg.

Lakhatási segélyek

- o Lakásfenntartási támogatás: A településen az önkormányzat által elismert minimális lakásnagyságot és minőséget meg nem haladó lakásban lakók, akik a lakás hasznosításából jövedelemmel nem rendelkeznek. A támogatás odaítélésére jogosult egy háztartás, ha a lakás fenntartásának havi költségei a háztartásban élők havi összjövedelmének 20 %-át meghaladják és emellett az elismert méretű lakással rendelkeznek.
- o Szociális lakbértámogatás: Az önkormányzati tulajdonú bérlakások lakbérének megfizetéséhez a szociális, jövedelmi és vagyoni helyzetük alapján rászoruló bérlők támogatása.
- o Adósságkezelési szolgáltatás: az önkormányzat lakhatást segítő adósság-kezelési szolgáltatásban részesítheti azt a családot vagy személyt
 - akinek az adóssága meghaladja az 50.000 forintot
 - akinek legalább 6 havi tartozása van a lakhatási költségek körébe tartozó közüzemi díjak, közös költségek, lakbérhátralékok, hitelintézettel kötött lakáscélú kölcsönszerződésből fennálló hátralék esetében, amennyiben a tartozás a kérelem benyújtását megelőző 18 hónapban jött létre.
 Feltétel: adósságkezelési tanácsadason való kötelező részvétel.
 Mértéke nem haladhatja meg az adósság 75%-át és összege legfeljebb 200.000 forint lehet
 A támogatás nyújtható egy összegben vagy havi részletekben az adós vállalásától függően.
- o Otthonteremtési támogatás: Otthonteremtési támogatásra jogosult az a fiatal felnőtt, akinek legalább 2 éves időtartamú megszakítás nélküli nevelésbe vétele a nagykorúvá válásával szűnt meg és készpénz- vagy ingatlan vagyonának értéke a nagykorúvá válásakor nem haladja meg az öregségi nyugdíj legkisebb összegének 50-szeresét.

Létminimummal kapcsolatos juttatások

- o Rendszeres szociális segély: A munkanélküliek jövedelempótló támogatásának megszűnésével, illetve a munkanélküli-járadék lejártával azok a munkanélküliek, akik a munkanélküli ellátás időszaka alatt a munkaerő-piaci szervezet közreműködésével sem tudtak elhelyezkedni, rászorultságuk esetén a települési önkormányzattól kérhetnek rendszeres szociális segélyt. A hajléktalan emberek esetében ez a segély az egyik leggyakrabban előforduló pénzbeli ellátás. Mivel ez az összeg rendkívül alacsony (~95 EUR) ezért sokan alkalmi munka vállalásával egészítik ki.
- o Átmeneti segély: Létfenntartást veszélyeztető rendkívüli élethelyzetbe került, vagy tartósan létfenntartási gondokkal küzdő személyek támogatása.
- o Időskorúak járadéka: A jövedelemmel nem rendelkező időskorúak részére nyújtott megélhetési támogatás.

A munkavállalás ösztönzését szolgálja, hogy elhelyezkedés esetén a rendszeres szociális segély részösszegben továbbfolyósítható: az első három hónapban 50%-os, további három hónapig 25%-os mértékben. Alkalmi munkavállalás esetén a segély teljes összegben továbbfolyósítható.¹⁶

3.6. Kötelező együttműködés

A szociális juttatások kifizetései a foglalkoztatási programokban való kötelező részvételhez vannak kötve? Ha igen, milyen kötelezettségek tartoznak az egyes juttatásokhoz? Különböznek –e a kötelezettségek a különböző ETHOS kategóriák szerint? Célravezetők –e a kötelezettségek a hajléktalan emberek esetében vagy van ezzel kapcsolatosan valamiféle negatív mellékhatás?

Az aktív korúak részére nyújtott szociális ellátások esetében 2005. szeptember 1-től megerősítésre került a **rendszeres szociális segélyben** részesülők együttműködési kötelezettsége az önkormányzattal. Ennek keretében az önkormányzat által kijelölt szerv (jellemzően a családsegítő központ), valamint a segélyben részesülő közösen beilleszkedési tervet készítenek, melyben lefektetik a kölcsönös kötelezettségeket, pl. tanácsadason, a munkavégzésre történő felkészülési programban, oktatásban, képzésben történő részvétel, a közcélú vagy közhasznú foglalkoztatás feltételei, illetve a munkaügyi központtal való együttműködés.¹⁷

3.7. Általános összefüggések és trendek

Úgy gondolja, hogy a hajléktalan emberek munkához jutását illetően a politikai, gazdasági és szociális környezet nehezebbé/könnyebbé vált mostanában? Ha igen, mi változott és miért?

Magyarországon a gazdasági növekedés némileg lassult, a legutóbbi adatok szerint 3% alatt van. A költségvetés 2006. évi 10% körüli hiányát csak jelentős megszorításokkal, új adók bevezetésével tudják csökkenteni. Számos intézkedés várhatóan a lakossági eladósodás növekedését és az ETHOS 3, 4-es fogalmi kategóriájába tartozók további lecsúszását és kirekesztődését fogja eredményezni.

A jelenlegi trendek egyértelműen abba az irányba mutatnak, hogy a sorozatos leépítések és elbocsátások hatására a munkanélküliek száma tovább fog emelkedni, amely kedvezőtlen munkaerő-piaci környezetet teremt a hajléktalan emberek számára. Még mindig magasak a munkát terhelő költségek, így továbbra is kevés az ösztönző a vállalkozások számára az alkalmazottak legális foglalkoztatására. Becslések szerint Magyarországon a be nem jelentett foglalkoztatás aránya 15-20%-os.¹⁸

4. Foglalkoztatási programok/eszközök a hajléktalan emberek számára

Az országában mely foglalkoztatási eszközök vagy szolgáltatások elérhetők a hajléktalan emberek számára? Kérjük, vázolja fel és értékelje mennyire hatékonyak ezek a hajléktalan emberek esetében. Ezek hagyományos foglalkoztatási programok vagy kifejezetten a hajléktalan emberek számára készültek? Tud -e példát adni un. „jó gyakorlat”-ra?

4.1.1. Olyan foglalkoztatási programok, amelyek segítenek munkát találni a hajléktalan embereknek (internet hozzáférés, álláshirdetések, stb.):

Kérjük, röviden írja le:

Budapesten a BMSZKI és a Menhely Alapítvány a város két különböző pontján hozott létre Álláskereső Irodát, amelyek kifejezetten a hajléktalan emberek munkába állását segítik. Ezzel a kezdeményezéssel egy olyan professzionálisan működő modellértékű programot teremtettek, amely más szállásnyújtó hajléktalanellátó szervezet számára szolgálhat jó gyakorlatként foglalkoztatási szolgáltatásaik fejlesztéséhez. Az Álláskereső Iroda munkatársai mint korábbi szociális munkások, egyszerre rendelkeznek a szociális munkások és az andragógusok kvalitásaival. Ismerve és figyelembe véve a hajléktalan emberek munkavállalását akadályozó tényezőket is, így többet tudnak nyújtani a munkaügyi szolgáltatásoknál.

Az iroda álláskeresői szolgáltatásainak modellje:

- o Álláskereső - Hirdetések strukturált feldolgozásával, Munkaügyi Központ állásajánlataival, Internetes kereséssel
- o Tanácsadás
- o Kapcsolat az addiktológiai, foglalkoztatási, lakhatási és a szociális otthonos hálózattal
- o Álláskeresői tréning- egyéni és csoportos felkészítés
- o Állásfeltárás- kapcsolatfelvétel munkaadókkal
- o Kapcsolat a személyes szociális munkással

Az Álláskereső Irodák forgalmi adatai szerint 2006. december 31-ig csak a BMSZKI Álláskereső Irodát 1400 ügyfél kereste meg az alig több mint 13 havi működés idő alatt. Az utánkövetéshez és így az eredmények méréséhez szükség lenne az ügyfelek visszajelzéseire az elhelyezkedésüket követően. Ez azonban nem történik meg minden esetben. Jelenleg 230 ügyfél elhelyezkedéséről kaptak visszajelzést, akik közül 154 fő munkaszerződés nélkül dolgozik, 76 fő bejelentett állandó munkáról számolt be, de csak 22 fő juttatta el munkaszerződését az irodába.

A Munkaügyi Központ Újra dolgozom elnevezésű programjának keretében a Magyar Vöröskereszt Miskolci szervezetének intézményeiben munkaerőpiaci reintegrációs program indult 2006. novemberében. A szervezet a programot számítógépes tanfolyam szervezésével egészítette ki.

4.1.2. Munkába állást követő támogatás (tanácsadás, bankszámlanyitás segítése, stb.)

Kérjük, röviden írja le:

A BMSZKI mentori hálózata 158 fő részére nyújtott illetve nyújt támogatást a munkahelyük megtartásához. A fent említett ügyfelek mindegyike támogatott képzésben vett részt és a képzés befejezése, az álláskeresés, majd az elhelyezkedés után 3 hónapig mentori támogatásban részesül a BMSZKI által kidolgozott protokoll szerint.

4.1.3. Támogatott foglalkoztatás

Kérjük, röviden írja le:

Jelenleg a kidolgozás fázisában van egy olyan modellkísérleti program („Biztos munka” program), amelynek célja a már támogatott lakhatásban élők elhelyezkedésének, munkahely váltásának, alkalmi munkáról 8 órás, bejelentett munkavégzésre váltásának ösztönzése azzal, hogy a munkavállaló után fizetendő járulékok összegét hat hónapon keresztül átvállalja, illetve némi készpénztámogatást is nyújt majd a programban résztvevő ügyfeleknek. (legfeljebb 60.000 HUF) A program keretében 120 hajléktalan ember munkavállalása támogatható.

A Menhely Alapítvány éves adatfelvételében - amelyben tizenként nagyváros is részt vett - a hajléktalan embereket arról kérdezték, hasznos eszköznek tartanák-e a közmunkaprogramokban a hajléktalan emberek foglalkoztatását. A válaszadók 75%-a értett egyet ezzel az ötlettel.

Ugyanebben a felmérésben megkérdezték, hogy hasznosnak tartanák-e, ha a munkáltató támogatásban részesülne hajléktalan emberek foglalkoztatása esetén. Ezt az ötletet a válaszadók több mint 80%-a hasznosnak tartotta.

4.1.4. Szociális gazdaság vagy szociális vállalkozás

Kérjük, röviden írja le:

Az országban működő hajléktalan-ellátó szervezetek közül csak kevesen foglalkoztatnak hajléktalan embereket ebben a formában. Ilyen jellegű foglalkoztatás Szombathelyen, Pécsen, Győrben és Budapesten létezik.

2005-ben az 1993. évi III. törvény átalakításának köszönhetően két új foglalkoztatási forma segíti a munkaerőpiacról kiszorult csoportok foglalkoztatását. A munka-rehabilitációs és a fejlesztő-felkészítő foglalkoztatás előzetes becslések szerint közel négyszáz intézményben kilencezer intézményben élő, vagy az intézmény szolgáltatásait igénybe vevő személy számára teremtheti meg a foglalkoztatás feltételeit.

4.1.5. Szakmai képzés:

Kérjük, röviden írja le:

A Menhely Alapítvány legfrissebb felmérésének a hajléktalanok számára szervezett átképzések hasznosságára vonatkozó válaszai szerint a hajléktalan ügyfelek nagyjából 70%-a hasznosnak tartaná az átképzéseket.

A BMSZKI vezetésével zajló „Együtttes erővel” elnevezésű EQUAL projekt szolgáltatásai között hangsúlyos szerepet kapott az alapfokú iskolai végzettséggel és az elavult szakmával rendelkező hajléktalan emberek OKJ-s képzésének támogatása. A projekt időszak alatt 19 szakmai képzésben való részvételhez tudták hozzásegíteni ügyfeleiket, míg korábban csak 3-4 választási lehetőséget tudtak kínálni. A képzéseket megelőzően felkészítő tréningeket tartottak, amelyek segítették az ügyfeleket az iskolarendszerű képzések kemény követelményrendszeréhez való alkalmazkodásban. A tréningeken való részvétel azon ügyfelek számára is aktivizáló hatású volt, akik végül nem kerültek be a tanfolyami oktatásba.

A meghirdetett képzések iránt jelentős igény mutatkozott: A projekt időszak alatt (2005-2007 január) 507 fő vette igénybe a BMSZKI képzési szolgáltatásait. Csoportos tájékoztatáson 226 fő vett részt, akik közül 139 fő került kiválasztásra, hogy részt vegyenek a 7 képzés-előkészítő tréning egyikén. A képzést

az ügyfelek többsége nagy újrakezdeti lehetőségnek tekintette. Az egyéni és csoportos felkészítéseket követően 158 fő kezdhetette meg tanulmányait a fővárosi Munkaügyi Központ által támogatott OKJ-s képzésekben.

Az iroda képzési szolgáltatásainak modellje:

- Az OKJ- s képzések koordinálása, előkészítése
- Keretmegállapodás a Munkaügyi Központtal az átképzések támogatásához
- Toborzás az alapfokú vagy elavult iskolai végzettséggel rendelkező ügyfelek között
- A jelentkezők regisztrálása, a képzés irányának, formájának javaslatsterű kidolgozása, a szubjektív törekvések egybevetése a realitásokkal
- Csoportos tájékoztatás -Pszichológiai és motivációs állapotfelmérés a képzésre jelentkezők körében
- Képzés-előkészítő csoporttréning
- Mentori támogatás a képzés, az álláskeresés, és a munkavállalás első időszakában
- Segítségnyújtás a lemorzsolódók illetve a 8általánost nem végzettek továbblépéséhez
- Álláskereső tréning

4.1.6 Életvezetési tréning[△] és „értelmes elfoglaltság”[△]

Kérjük, röviden írja le:

Az életvezetési tréningek még nem tartoznak a bevett képzési szolgáltatások közé, de várhatóan ez az elem hamarosan nagyobb figyelmet kap majd, hiszen a támogatott lakhatás beindulásával sok ügyfél számára valós esély nyílt és nyílik majd az ellátórendszerből való kilépésre.

Az értelmes elfoglaltságot illetően a leggyakoribb példák a számítógépes képzésekről és az Internet használatáról szólnak.

A BMSZKI 7 helyszínen nyitott számítógép-termeket, ahol havonta több mint 1000 ügyfél számára nyújtanak Internet hozzáférést. Az információs társadalom felé tett lépések sokat segíthetnek a kirekesztődés oldásában. Ez egy olyan eszköztudás, amely számos más ajtót nyithat meg a többségi társadalom felé. A lakók nemcsak az Internetet használják, hanem a különféle szoftverek alkalmazásában is jártasságot szereznek. Ez különösen fontos a 40-50 éves korosztály számára, akik többsége még nem használt számítógépet, ezért hátrányba kerülhet a munkaerőpiacon. Ezen az igényen alapul a BMSZKI-ban zajló tanfolyami oktatás, amelynek keretében a szövegszerkesztői ismeretek mellett az Internet nyújtotta lehetőségek (e-mail kezelés, böngészés, állás-, albérlet-, társskeresés) kihasználására is megtanítják az ügyfeleket. A képzés összesen 9 modulból áll, amelyeket képességeiknek és motivációs szintjüknek megfelelően választhatnak az érdeklődők. Az oktatók szociális munkásokból kerültek kiválasztásra, így kellő empátiával tudják kezelni a tanulók gyengeségeit. A képzés során a résztvevők önéletrajzot is készítenek, amelyet az álláskereséshez tudnak majd felhasználni.

4.1.7. Egyéb, kérjük, részletezze:

4.2. Az ellátást igénybevevők részvétele

Az ellátottak részt vesznek –e azoknak a szolgáltatásoknak a megtervezésében, amelyek a foglalkoztathatóságukat hivatottak elősegíteni. Ha igen, hogyan vesznek részt ebben az ellátottak és célravezető –e a részvételük? Kötelező –e ez a fajta részvétel, annak érdekében, hogy az adott ellátásban részesüljön? Amennyiben nem vesznek részt az ellátottak, hogyan befolyásolja ez a hajléktalanok foglalkoztatási sikerét?

Szükségletfelmérések keretében projekt szinten megjelenik az ügyfelek véleménye és igénye a szolgáltatások kialakításában, az azonban nem jellemző, hogy pl. egy ügyfelekből álló csoport aktívan részt vegyen az ellátások alakításában. Az ügyfelek ilyen jellegű bevonása az adott hajléktalan-ellátó szervezet vezetői attitűdjének függvénye.

4.3. Az ellátások földrajzi megoszlása

Megfelelő –e a hajléktalan embereknek nyújtott foglalkoztatási szolgáltatások földrajzi megoszlása az országában? Vannak –e olyan területek, ahol elégtelen a hajléktalanokat célzó foglalkoztatási szolgáltatások lefedettsége?

Az országban csak néhány nagyobb városban nyújtanak belső, védett foglalkoztatást (Budapest, Szombathely, Győr, Pécs) a hajléktalanok számára. Jelenleg az ország keleti része ilyen szempontból is elmarad a közép-magyarországi és nyugat-magyarországi régióktól. Az egyensúlyon várhatóan a keleti országrészben EU-s pályázati rendszerben épülő nappali centrumok javítanak majd. A szolnoki és nyíregyházi nappali centrumokban is terveznek foglalkoztatási és képzési szolgáltatásokat.

Más szervezetek szociális munkásaikon keresztül próbálják ügyfeleiket az elsődleges munkaerőpiacon elhelyezni. Ilyen szolgáltatást nyújt pl. a debreceni ReFoMix Kht. is, amely néhány éve a belső foglalkoztatás felszámolására kényszerült. A foglalkoztatás-szervező kapcsolati tőkéjének kiaknázásával 1,5 év alatt több mint 100 fő elhelyezését tudta megoldani. Az állások hozzávetőlegesen 70%-a szezonális, alkalmi munka, míg nagyjából 30% körül van a 8 órás, munkaszerződéssel történő foglalkoztatás aránya.

5. Képzés a munkaadók vagy a közigazgatási dolgozók számára

5.1. Ismer –e munkaadókat vagy közigazgatási dolgozókat megcélzó képzési rendszereket vagy ilyen irányú projekteket, amelyek felhívnák a figyelmet a hajléktalan emberek helyzetére és a foglalkoztatásukkal kapcsolatos specifikus szükségleteikre? Amennyiben igen, tudná röviden ismertetni és értékelni őket?

Nincsenek kifejezetten a közigazgatási dolgozókat és a munkaadókat megcélzó képzések a hajléktalan emberek foglalkoztatásával kapcsolatosan. Valószínűleg nem számolnak a hajléktalan népességgel, hiszen amellet, hogy kiszorultak a munka világából, számos más, komplex problémát is hordoznak. Mivel a hajléktalan népesség jelentős hányada nincs munkanélküliként regisztrálva, így nem kapnak olyan figyelmet, mint pl. a roma népesség vagy a megváltozott munkaképességűek. Általában a hajléktalan emberek nem sok reményt fűznek a Munkaügyi Központok adatbázisába való bekerüléshez és amennyiben regisztráltatják is magukat, az együttműködési kötelezettségnek sokan nem hajlandók eleget tenni és elveszítik regisztrációjukat.

5.2. Tud-e a munkaadók számára ilyen képzést nyújtó projektek beindításáról a jövőben? Ha nem, gondolja, hogy egy hasznos kezdeményezés lenne?

A munkaadóknak meglehetősen kis szegmense lenne csak nyitott ilyen jellegű képzésekre. Amennyiben anyagi ösztönzők tennék érdekeltté a munkáltatót a hajléktalanok foglalkoztatására (pl. járulékkedvezményekkel), elképzelhető, hogy ez némiképp fokozná a munkaadók ilyen jellegű képzésének igényét.

6. Együttműködés a különböző szereplők között

Együttműködik –e Ön a foglalkoztatás és a képzés területén dolgozó szereplőkkel?

Ha igen, kérjük, ismertesse melyekkel. Írja le és értékelje a velük való együttműködés típusát.

Nemi megközelítés: Van –e különbség a csak férfiakkal foglalkozó és a csak nőkkel foglalkozó szervezetekkel folytatott együttműködés között? Ha igen, kérjük, fejtse ki részletesebben.

- Magáncégek
- Szakszervezetek
- Munkaközvetítők
- Helyi vagy regionális önkormányzatok osztályai vagy ügynökségek
- Kormányzati szakminisztériumok vagy ügynökségek
- Szociális vállalkozások

- Más civilszervezetek
- Iskolák és egyetemek
- Egyéb, kérjük, részletezze.

Az országban működő hajléktalan-ellátó szervezetek a fent felsoroltak közül néhány magáncéggel, más civil szervezetekkel, a Munkaügyi Központok kirendeltségeivel, az önkormányzatokkal és néhány helyen a képzőszervekkel működnek együtt. Az együttműködés foka az adott hajléktalan-ellátó szervezettől és az általa nyújtott szolgáltatásoktól függ leginkább. Egy-egy projekt kapcsán a képző szervekkel és a Munkaügyi Központokkal való együttműködés nagyobb lendületet kap.

A BMSZKI mentori hálózatot és munkakört hozott létre kifejezetten a képzésre jelentkezők és a résztvevők támogatására a képzési időszak folyamán. Ez tette lehetővé a képző intézmények munkatársai és a mentorok közötti intézményes és informális kapcsolatok kialakítását. A képzési folyamat során a hajléktalan ügyfelek mentora napi kapcsolatban áll a képző intézmény operatív felelősével és közvetít a felek között.

Debrecenben a ReFoMix foglalkoztatás-szervezőjének személyes kapcsolati tőkéjének köszönhetően sikerült jól működő informális kapcsolatot kialakítani a Munkaügyi Központ felső vezetőivel. Az ilyen fajta informális kapcsolatok jobban működnek az olyan hajléktalan-ellátó szervezeteknél, ahol foglalkoztatási szolgáltatásokat is nyújtanak, külön erre a feladatra kijelölt munkatárs vezetésével.

7. A hajléktalan emberek számára nyújtott foglalkoztatási szolgáltatások finanszírozása

Hogyan finanszírozzák a hajléktalanoknak nyújtott foglalkoztatási szolgáltatásokat?

7.1. Milyen kapcsolatban áll a megfelelő finanszírozási forrás az összköltségvetéssel? Kérjük, röviden írja le melyik ellátásra utal.

- Állami finanszírozás (a Strukturális Alapoktól/ESZA-tól eltérő)
- Európai Szociális Alap
- Közösségi Kezdeményezés EQUAL
- Más EU alapok/projektek (kérjük részletezze)
- A munkaerő által termelt jövedelem/az eladott termékek után
- Adományszervezés
- Jótékonyági alapok
- Tagdíjak
- Egyéb, kérjük, részletezze

A hajléktalan embereknek nyújtott foglalkoztatási szolgáltatásokat leginkább az ESZA és az EQUAL forrásokból finanszírozzák. Kis mértékben állami finanszírozás is megjelenik. Nehéz megbecsülni ezek arányát az összköltségvetéshez. Nagyjából 5%-át éri el a foglalkoztatási szolgáltatást nyújtó hajléktalan-ellátó szervezet összköltségvetésének.

7.2. Mennyire biztos a finanszírozásának nagyobb része a foglalkoztatással kapcsolatos tevékenységekre nézve?

- Kevesebb, mint 1 év
- 1-3 évre biztosított
- Több mint 3 évre biztosított

A finanszírozás leggyakrabban projekt- vagy programfinanszírozás, amelyek időtartama 1 és 3 év között van.

7.3. Úgy finanszírozzák a szolgáltatásokat, hogy valóban képesek a szükséges támogatást nyújtani a hajléktalan emberek számára? Ha nem, milyen problémák vannak a szolgáltatások finanszírozásával kapcsolatosan? Kérjük, írja le részletesebben.

Problémát jelent, a foglalkoztatásról szóló pályázatok esetlegessége, illetve ha a pályázati kiírásban kötelező továbbfoglalkoztatást is előírnak. A továbbfoglalkoztatás időtartama általában megegyezik a támogatási időszak hosszával és ezt számos potenciális pályázó nem tudja vállalni.

8. Indikátorok és a siker tényezői

Sikeresek –e a foglalkoztatási szolgáltatások a hajléktalan emberek foglalkoztatásba való visszavezetésében?

8.1. Tud –e az önök országában a hajléktalan emberek foglalkoztatásának pozitív eredményeit mérő indikátorokról? Tudná ismertetni ezeket?

Általában véve is kevés szervezet nyújt professzionális szinten foglalkoztatási szolgáltatásokat. Az adatok leginkább a munkába álltak számáról, képzésben résztvevőkről szólnak.

8.2. Melyek a foglalkoztatási projektek sikerességének kulcsfontosságú tényezői? Melyek maradnak a legfőbb kihívások? **Sikertényezők –e az alábbiak:**

- **Projektrel/programmal kapcsolatos tényezők** (holisztikus szemlélet, személyre szabott megközelítés, az ellátottak igényeinek és törekvéseinek kiértékelése, rendelkezésre álló pénzügyi források, a projekt/program hossza, együttműködés más szereplőkkel...) Kérjük, vázolja fel részletesebben.

A BMSZKI projektjének célkitűzése a hátrányos helyzetű hajléktalan emberek munkaerő-piaci integrációja. A BMSZKI által kidolgozott modell a foglalkoztatási és szociális szolgáltató szervezetek munkájának összehangolásának köszönhetően sokkal intenzívebb segítségnyújtásra képes. Ugyanakkor komplexitásának köszönhetően elhárítja a foglalkoztatás legfőbb akadályait és a kirekesztődés minden dimenzióját igyekszik kezelni. (pl. segítségnyújtás a lakhatás hosszú távú rendezéséhez, segítő háttérrel nyújt a munkavállaláshoz elengedhetetlenül szükséges mentális, pszichés egyensúly megteremtéséhez, valamint a szenvedélybetegségek és függőségek kezeléséhez.)

Ezen felül a célok kitűzésében fontos információforrásként szolgált az 1999. óta tartó éves reprezentatív adatgyűjtés az ellátások igénybevevőiről. Így „saját” adatbázis állt rendelkezésre az ellátottak foglalkoztatási jellemzőiről. A kutatási adatok szerint az aktív életkorú, szállásokon és a közterületen tartózkodó hajléktalan emberek 50%-a csak alkalmi, nem rendszeres munkajövedelemmel rendelkezik – őket segíti a fent említett két speciális állásskereső iroda. A BMSZKI saját felmérései alapján a lakóik 45 százaléka csak alapfokú – 8 általános - iskolai végzettséggel rendelkezik. Számukra és az elavult szakképzettséggel rendelkező ügyfeleik részére építették ki a képzést segítő hálózatot.

Az EQUAL támogatásával megvalósuló projekt teljesen innovatív, komplex szolgáltatásokat nyújt a hajléktalan emberek számára, 4 hálózaton (foglalkoztatási, lakhatási, addiktológiai és szociális otthoni elhelyezési) keresztül. A projekt a hajléktalan ellátásban eddig még nem alkalmazott, teljesen új, komplex szolgáltatási hálót dolgozott ki és vezetett be, mely a magyar hajléktalan ellátórendszer teljes megreformálását jelenti. A komplex szolgáltatások a hajléktalan emberek sokféle problémáját egy helyen, holisztikus szemlélettel próbálják meg orvosolni.

A projekt által bevezetett innovatív kezdeményezések egyik célja, hogy országos szinten módszertani segítséget nyújtson a hajléktalan személyek foglalkoztatási helyzetének megerősítéséhez. A fent említett szervezet-hálókat kiépítik az ügyfelek felé a tájékoztatási

csatornákat, elősegítik és ösztönzik a szociális munkások közötti információáramlást, és a társszervezetek bevonását a közös munkába. Ezek a hálózatok elősegítik azt, hogy a fentről lefelé irányuló információk mellett hangot kapjanak a „lentől”, a terepről, az intézményekből elinduló tapasztalatok és ezek is beépülhessenek a szolgáltatásokba.

- **Ügyféllel kapcsolatos tényezők** (az ügyfél motivációja készségei, az egészségi állapota)? Kérjük, vázolja fel részletesebben.
Az Együttös erővel projekt kiemelt figyelmet fordított arra, hogy a hajléktalan ügyfelek egzisztenciavesztése mögött álló okokat feltérképezze. Ennek alapján a valós szükségletek szerint egy új dokumentációs rendszer került bevezetésre, amely az ügyfelek szükségleteit több dimenzióban méri fel, lehetőséget adva mind a segítettnek, mind pedig a segítőnek a hatékonyabb problémafeltárára illetve megoldásra.
A szükségletfelmérés négy területen zajlik: foglalkoztatási, lakhatási, addiktológiai illetve szociális otthoni elhelyezéssel kapcsolatos problémák felmérése.
- **Magasabb összefüggésekkel kapcsolatos tényezők** (intézményi összefüggés, politikai összefüggések, társadalmi-gazdasági összefüggések, finanszírozási összefüggések...)? Kérjük, vázolja fel részletesebben.

9. Adatgyűjtés és kutatás

9.1. Gyűjtenek –e adatokat a hajléktalan emberek foglalkoztatási helyzetéről? Ha igen, ki gyűjti ezeket az információkat?

Ezeket az adatokat rendszeres alapon csak néhány, foglalkoztatási szolgáltatást is nyújtó hajléktalan-ellátó szervezet vezeti, az adatok nem kerülnek összesítésre országos szinten. Kivételt csak a Menhely Alapítvány éves adatgyűjtése jelent, amelybe mostanában néhány nagyobb várost is bevonnak. A február 3-i adatgyűjtés részeként a Menhely Alapítvány kérdőíves felmérésében is feltesznek néhány foglalkoztatással kapcsolatos kérdést. 2007. februárjában 3653 hajléktalan embert kérdeztek meg Budapesten mind szállókon, mind közterületen élőket. A kérdőíves felmérés néhány a kapcsolódó megállapítására fentebb történt hivatkozás.

A BMSZKI-ban 2004-ben egy új dokumentációs rendszert vezettek be, amelynek részeként felméri az ügyfelek foglalkoztatási státuszát is. A teszt kérdéseire adott válaszok segítenek azonosítani azokat a külső és belső erőforrásokat, melyek segíthetnek megtalálni az egyén képességeihez, készségeihez igazodó álláslehetőségeket. A teszt eredményeit az intézmények szociális munkásai elektronikusan rögzítik és havonta eljuttatják a BMSZKI Szociális Információs Központjába.

9.2. Tud –e akadémiai vagy egyéb testületek által felvállalt, a hajléktalan emberek foglalkoztatásáról szóló bármilyen kutatásról? Ha igen, kérjük, részletesen ismertesse ezeket.

Kevés kutatás foglalkozik a hajléktalan emberek foglalkoztatásával. Az alábbi modellkísérleti programhoz adatgyűjtés és kutatás is kapcsolódott.

2000-ben a Szociális és Családügyi Minisztérium és a Munkaerő-piaci Alap 4 régió, 14 hajléktalan ellátó szervezetének bevonásával modellkísérleti programot indított. A program célja volt meghatározni, kidolgozni és működtetni azokat a munkaerő-piaci aktív és passzív eszközöket, amelyek lehetővé tették a programba vont hajléktalan emberek munkaerő-piaci esélyeinek megteremtését és foglalkoztatását. További célként fogalmazták meg a hajléktalan ellátó szervezetek, a munkaügyi szervezetek, valamint a gazdasági szervezetek és képző intézmények közötti szoros együttműködés megteremtését. A modellkísérleti program időtartama alatt – amely sajnos rövid időszakot ölelt fel - 2000. decemberétől 2001. májusáig – ki kellett dolgozni:

- -A hajléktalan emberek munkaalkalmasságát felmérő motivációs szintjét bemérhető mérési módszereket,

- -A munkavégzésre felkészítő életmódformáló személyes és szakmai hatékonyságot növelő módszereket.

Meg kellett teremteni azokat a feltételeket, amelyek segítik, támogatják a munkaerőpiacra történő kilépést, a munkaerőpiacon történő bennmaradást és a tartós munkavégzést.

A modellkísérletben 1200 hajléktalan ember szűrésére került sor, akiknek 74%-a férfi és 26%-a nő volt. Átlagéletkoruk 43-44 év. A programba bevontak 25%-ának volt valamilyen fokú munkaképesség csökkenése. Az iskolai végzettség vizsgálata alapján megállapítható volt, hogy a hajléktalan népesség kevésbé iskolázatlan, mint az átlagnépesség. A hajléktalan emberek 34%-volt regisztrált munkanélküli, míg a fennmaradó 66% nem állt kapcsolatban a Munkaügyi Központtal. A szűrést követően a program foglalkoztatási és képzési részére 317 fő került kiválasztásra.

A hajléktalanokat ellátó szervezetek és a modellkísérleti program tapasztalatainak alapján a hajléktalan embereket munkaerő piaci esélyüket illetően az alábbi csoportokba sorolták:

- o „Munkaképességében csökkent, valóságos munkaerőpiacon boldogulni nem képesek, akik elsődlegesen terápiás jellegű védett körülmények között foglalkoztathatók csak. Ez a csoport nagy valószínűséggel nem vezethető ki az elsődleges munkaerőpiacra.
- o Azok az idősebb korosztályhoz tartozó 45-50 év feletti hajléktalan emberek, akik munkatapasztalatokkal rendelkeznek, de tudásuk, szakmájuk az elsődleges munkaerőpiacon nem konvertálható, többségük erősen motivált a munkavégzésre, de eddig sorozatos kudarc érte őket. Ők képességük, motiváltságuk alapján kivezethetők lennének az elsődleges munkaerőpiacra, de a munkaerőpiac „támogatás” nélkül nem fogadja be őket.
- o Az a szakmával rendelkező fiatalabb korosztály, amely hajléktalan életmódja miatt, ha el is jut az elsődleges munkaerőpiacra, nem tud ott megtapadni, nem tud ott gyökeret verni. Ők speciális támogatásokat igényelnének.
- o Fiatal korosztályhoz tartozó hajléktalan emberek, közöttük sok a volt állami gondozott, akik szakmával nem rendelkeznek, motiváltságuk munkavégzésre gyenge. Ők legtöbb esetben meg sem jelennek a munkaügyi szervezeteknél, munkáltatóknál.”¹⁹

10. A hajléktalan emberek munkához való joga

10.1. Tud –e olyan esetekről, ahol elfogadták a jogokon alapuló szemléletmódot a hajléktalan emberek vagy más elesett csoportok munkához való jogával kapcsolatosan, akár ha bírósági esetek formájában vagy kampányokban is?

Bírósági esetekről leginkább a romák munkaerőpiacon elszenvedett diszkriminációja kapcsán lehet hallani. Amennyiben bizonyítást nyer, hogy a munkavállaló felvételét kizárólag roma származása miatt utasította el a munkáltató, akkor a munkáltatónak számolnia kell a következményekkel. Sokan azonban nem merik felvállalni a hosszú pereskedést, így nem élnek sérelmeik jogi úton történő rendezésével.

10.2. Az önök országában politikai kérdés –e a hajléktalan emberek munkaerő-piaci helyzete? Lehetne –e ez egy jól használható kampány téma? Miért? Miért nem?

Eddig egyetlen politikai párt sem tett ígéretet választási kampányában a hajléktalanok foglalkoztatási helyzetének megoldására vonatkozóan. Nyilvánvalóan nem számol egyetlen jelentős politikai erő sem a választóknak ezzel a szegmensével. Ugyanakkor a többségi társadalom részéről a hajléktalanokra vonatkozóan leggyakoribb kérdések között leginkább a „Miért nem dolgozik?” kérdés hallható. Ezért a hajléktalan népesség foglalkoztatásba való nagyobb arányú bevonása feltehetően elnyerné az átlagnépesség támogatását.

Hivatkozások jegyzéke:

1. <http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/gyor/fog/fog20704.pdf>
2. Nemzeti akcióprogram a növekedésért és a foglalkoztatásért 2005-2008, 40. o.
3. Nemzeti akcióprogram a növekedésért és a foglalkoztatásért 2005-2008, 38. o.
4. Nemzeti akcióprogram a növekedésért és a foglalkoztatásért 2005-2008, 39. o.
5. Szakmai beszámoló a Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei Orvosi Krízis Szolgálat 24 órás Hajléktalan Háziorvosi Centrum 2004. évi munkájáról. Összeállította: dr. Gajdáty Árpád – In: *Az Egészséghez való jog emberi jog: Az egészség biztosítása a hajléktalan emberek számára Magyarországon*, FEANTSA
6. Gurály Zoltán-Győri Péter- Mezei György - Pelle József: A margó szélén, Hajléktalan emberek Budapesten a századforduló éveiben (1999 - 2000 - 2001), In: *Esély* 2002. 27. o.
7. Gyuris Tamás – Horváth Olga – Oross Jolán: A hajléktalanság
8. Gyuris Tamás – Horváth Olga – Oross Jolán: A hajléktalanság
9. Nemzeti Cselekvési Terv a Társadalmi Összetartozásért 2004-2006. 38. o.
10. <http://www.obh.hu/allam/1998/313.htm>
11. Nemzeti Stratégiai Jelentés a szociális védelemről és a társadalmi összetartozásról 2006-2008, 24. o.
12. Nemzeti Stratégiai Jelentés a szociális védelemről és a társadalmi összetartozásról 2006-2008, 21. o.
13. Nemzeti Stratégiai Jelentés a szociális védelemről és a társadalmi összetartozásról 2006-2008, 23. o.
14. Nemzeti Stratégiai Jelentés a szociális védelemről és a társadalmi összetartozásról 2006-2008, 24. o.
15. Nemzeti akcióprogram a növekedésért és a foglalkoztatásért 2005-2008, 45. o.
16. Nemzeti Stratégiai Jelentés a szociális védelemről és a társadalmi összetartozásról 2006-2008, 25. o.
17. Nemzeti Stratégiai Jelentés a szociális védelemről és a társadalmi összetartozásról 2006-2008, 25. o.
18. Nemzeti akcióprogram a növekedésért és a foglalkoztatásért 2005-2008, 51. o.
19. Gyuris Tamás – Horváth Olga – Oross Jolán: A hajléktalanság

(Bakos Péter – Győri Péter)

FOGALMI KATEGÓRIA		GYAKORLATI KATEGÓRIA		ÁLTALÁNOS MEGHATÁROZÁS
FEDÉL NÉLKÜLI	1	Közterületen élők	1.1	Közterületen éjszakázás (egész nap nem jut szálláshelyhez)/ nincs lakóhely
	2	Éjjeli menedékhelyen élők	2.1	Éjjeli menedékhely
LAKÁSTALAN	3	Hajléktalan szállón élők	3.1	Hajléktalan szálló
	4	Anyaoththonban élők	3.2	Átmeneti lakhatás
			4.1	Anyaoththon
	5	Bevándorlók szálláshelyén élők	5.1	Átmeneti lakhatás/befogadó állomás (menedékhely)
	6	Intézményi ellátásból kikerülők	5.2	Bevándorló munkások szállása
			6.1	Büntetés-végrehajtási intézetek
	7	Hajléktalanságból kifolyólag támogatásban részesülők	6.2	Egészségügyi intézmények
			7.1	Hajléktalanok otthona
			7.2	Kiléptető ház
			7.3	Átmeneti lakhatás támogatással
			7.4	Támogatott lakhatás
BIZONYTALAN/VE-SZÉLYEZTETETT LAKHATÁS	8	Bizonytalan lakhatásban élők	8.1	Átmenetileg szülőknél vagy barátoknál élők
	9	Kilakoltatással fenyegetettek	8.2	Nincs törvényes (al)bérleti viszony
			8.3	Önkényes lakásfoglalás
			8.4	Egy telek/terület illegális birtokba vétele
ELÉGTELEN LAKÁSKÖRÜLMÉNY	10	Erőszak fenyegetettségében élők	9.1	Kilakoltatásról végrehajtói határozattal rendelkezik (bérelt lakásban)
			9.2	Kilakoltatásról végrehajtói határozattal rendelkezik (saját lakásban jelzálogjog érvényesítéséről)
	11	Átmeneti/nem standard építményekben élők	10.1	A családon belüli erőszak rendőrség által jegyzőkönyvezett esetei
	12	Alkalmatlan lakásban élők	11.1	Mobil otthon/lakókocsi
			11.2	Nem szabványos épület
			11.3	Ideiglenes építmény
	13	Szélsőséges túlszűfoaltságban élők	12.1	Lakóhely gyanánt alkalmatlan (a hazai törvények értelmében) mégis lakott lakások
			13.1	A túlszűfoaltsági szint országos küszöbértéke felett élők

☞ Függelék: Munkadefiníciók – kizárólag útmutatás céljából!

Az alábbi fogalmak többségének nincsen egységes meghatározása európai vagy nemzetközi szinten. A fogalmak országonként különbözőek; nincs világos különbségtétel a fogalmak között és a lista nem teljes körű. Ezért ennek az útmutatónak csupán az a célja, hogy ötletet adjon arról, mire utalhatnak a kérdőívben szereplő különböző szakkifejezések, valamint hogy segítsék a kérdőívet fordító és megválaszoló elsősorban nem anyanyelvi beszélőket. A válaszok alapján a FEANTSA tovább fogja fejleszteni ezeket a definíciókat.

ABC sorrendben

Alternatív munkaerőpiac ("informális gazdaság"): a gazdasági tevékenységek nem a nemzeti munkaügyi törvények értelmében szabályozottak. Az alternatív munkaerőpiac illegális eljárasmódokat is magában foglalhat, mint pl. közvetlen kézbe fizetés vagy törvényes munkaszerződések hiánya. Az alternatív munkaerőpiacon dolgozó személy rendszerint nem élvezi ugyanazokat a jogokat és juttatásokat, mint a hagyományos munkaerőpiacon alkalmazásban álló személy. (pl. nem szerez nyugdíjjogosultságot, stb.)

Gazdaságilag inaktív (az egyes nemzetek definíciói jelentősen különbözhetnek ettől a definíciótól – lásd még "munkanélküli".) Olyan 16 és 65 év közötti emberek, akik munkanélküliek vagy nincs fizetett munkahelyük, akik nem keresnek aktívan munkát.

Foglalkoztathatóság: olyan képességek és kompetenciák fejlesztése, amelyek lehetővé teszik az egyén számára a munkaerő-piacra való belépést.

Életvezetési tréning: A képzési tevékenység célja, hogy lehetővé tegye az egyén számára az önálló életvitelt és olyan lényeges életvezetési készségek kifejlesztését, amelyekre az egyénnek szüksége van a közösségben való ténykedésben, pl. költségvetés készítése, személyi higiénia, önértékelés, agresszivitás helyett, stb.

Hagyományos munkaerőpiac: az a munkaerőpiac, ahol a dolgozókat a képességeik alapján alkalmazzák, és diszkriminációtól mentesen versengenek a többi munkavállalóval. A munkaerőpiac a nemzeti munkaügyi törvény értelmében szabályozott.

(A szociális kritériumok vonatkozhatnak rájuk, amennyiben egy munkaadó úgy dönt, pl. a Vállalatok Társadalmi Felelősségvállalása programjának keretében)

„Értelmes/hasznos elfoglaltság”: segít az egyénnek kilépni a hajléktalan életmódból és visszailleszkedni a többségi társadalomba azáltal, hogy az egyén valami hasznos tennivalót talál. A fő cél az egyén magabiztosságának és önbecsülésének építése. Az értelmes/hasznos elfoglaltságot gyakran menhelyen belül szervezik. A tevékenység általában nem fizetett. Az értelmes elfoglaltságból társadalmi vagy gazdasági haszon származhat. Az értelmes elfoglaltság lehetséges példái: fotózás, művészeti tevékenység, kézművesség, bútorkészítés, számolás.

Foglalkozással kapcsolatos tevékenység: Olyan tevékenységek, amelyek az egyén foglalkoztathatóságát ☞ fogják fejleszteni.

Munkakeresés: konkrét lépések megtétele fizetett munka keresése érdekében vagy magánvállalkozás indítására. A konkrét lépések felölelhetik az állami vagy magán munkaerő közvetítőnél történő regisztrációt, munkáltatókhoz pályázást, munkahelyeken, farmokon, gyárakban, piacokon vagy egyéb gyülekezőhelyeken való személyes jelentkezést, újsághirdetés feladását, vagy arra való jelentkezést, a barátoktól, rokonoktól segítség kérését, telek, épület, gépek és felszerelések keresését saját vállalkozás beindítása érdekében, pénzügyi források rendezését, engedélyek és licenszek megkérését, stb.

Szociális gazdaság: olyan vállalkozások, amelyek „nem személyes profitra törekszenek” hanem a nemzeti munkaügyi törvények értelmében szabályozott munkát kínálnak, és fontosabbak az olyan elvek, mint a szolidaritás és a részvétel, mint az egyén anyagi haszna. Lehet azonban, hogy a szociális vállalkozások a hagyományos vállalkozásokkal egy piacon versenyeznek. A szociális vállalkozások magukban

Questionnaire Annual Theme 2007

"Multiple barriers, multiple solutions:

Inclusion into and through employment for people who are homeless in Europe"

foglalkozhatnak: kereskedelmi tevékenységet végző helyi önszervező szervezeteket társadalmi, gazdasági vagy környezeti haszonnal. Néhány országban még: szövetkezeteket, egyesületeket, alapítványokat, stb. is.

Támogatott foglalkoztatás: az egyént vagy (leggyakrabban átmenetileg) a hagyományos munkaerőpiacon (a magán vagy állami szektorban) helyezik el, vagy a szociális gazdaságban, de folyamatos támogatásban részesül. Ez **pénzbeli támogatás** is lehet. Például, a fizetést egy harmadik fél fizeti (pl. állami alapból) vagy garantálnak még egy dolgozót a munkáltató számára arra az esetre, ha a munkavállaló nem jelenik meg. Lehet **személyes támogatás** is tanácsadás formájában, a munkahelyi teljesítés folyamatos kiértékelése, stb. Folyamatos **szakmai képzés** is lehet a támogatott foglalkoztatás egy formája.

Munkanélküli (International Labour Organization definíció - a nemzeti definíciók jelentősen különbözhetnek ettől a meghatározástól)

Egy bizonyos kor felett minden személy (általában kb. 16-65 év közöttiek) akik:

- munka nélkül vannak (azaz nincs fizetett munkájuk vagy vállalkozásuk)
- jelenleg rendelkezésre áll a munkavállalásra (pl. rendelkezésre áll fizetett munkára vagy vállalkozásra)
- munkát keresnek (azaz tettek már konkrét lépéseket, hogy fizetett munkát keressenek vagy vállalkozást indítsanak)

Szakmai képzés: Az egyén képzéseken vesz részt, annak érdekében, hogy kifejlessze a szükséges munkavállalási készségeket, amelyek segítségével lesznek, hogy munkát találjon a hagyományos munkaerőpiacon vagy a szociális gazdaságban. Például: önéletrajzírás, számítástechnikai képzések, műszaki képzések, stb.